

QÜESTIONARI núm. 4

Primer sobre

ÈTICA I DRET CONSUETUDINARIS I ECONOMIA POPULAR DE CATALUNYA

COSTUMS I TRACTES MÉS USUALS REFERENTS A BESTIAR

per

DANIEL DANÉS I TORRAS
JOAQUIM CARRERAS I ARTAU

A) Classes de bestiar de la comarca, i formes més usuals d'explotació. — Menes de bestiar (boví, mular, porquí, de llana i capriu, aviram, etc.). — Finalitat de cada explotació (treball, engreix, cria, remonta, etc.)

B) Contractacions més usuals o típiques de la comarca sobre bestiar. — Compra-vendes, préstecs, arrendaments, societats, asseguraments, etc.; tractes pel segar, pel batre, etc.; tragines, etc. — Noms amb què són conegudes en la comarca (*lloguers, conllocs, soccides, migengues o mig guany, posar bestiar a guany, basives*, etc.)

C) Drets i obligacions de les parts.

D) Finalitats a què respon cada una d'aquestes contractacions.

E) Extensió territorial. — Termes municipals en què estan en ús. — Estan molt arrelades en la comarca?

Lo que segueix és un desenrotllament dels anteriors extrems fonamentals, i pot servir de guia per a l'informació detallada de l'assumpte:

1. Persones que intervenen en les explotacions i tractes (amós, masovers, comerciants, ramaders, carnícers, pastors, etc.).

2. **Aportacions.** — En capital o en caps de bestiar. — Com se forma un ramat, una eugassada, una vacada, etc. — Com s'assenyalen i es distingeixen els caps de bestiar.

3. **Valoració prèvia del bestiar.** — Qui fa la taxació. — Temps i modo de fer-se.

4. **Usos i prestacions.** — Si ambdues parts o una sola se serveixen del bestiar i per a quins usos. — Si una part deu pagar alguna quantitat en diner en virtut del tracte, i per quin concepte. — Si una part ve obligada a serveis personals. — Si els mossos poden usar alguna vegada del bestiar en profit propi.

5. **Govern del bestiar.** — Pastors, rabadans, eugassers, bovers, cabrers, etc. — Drets i obligacions. — Salari i manteniment. — Si tenen alguna participació en el bestiar o en els seus productes. — Temps pel que s'acostuma llogar-los, i diades de l'any en què sol començar i acabar el contracte.

6. **Vida del pastor, rabadà, eugasser, vaquer, cabrer, etc.** (alimentació, cabanyes, distraccions, oficis complementaris, etc.). — Sentiments morals. — Religiositat.

7. **Gossos de ramat.** — Noms usuals. — Com se'ls ensinistra i se'ls fa treballar. — Casos extraordinaris o curiosos.

8. **Pastura i tanca del bestiar.** — Conducció d'un lloc o país a un altre: rutes i llocs de parada. — Usos i servituds. — Èpoques del any en què's fa el canvi de lloc o de país.

9. **Noms més usuals donats als caps de bestiar** (per exemple: *Morisca, Roja, Vermella, Maduixa, Negra*, etc., tractant-se de vaques). — Feu-ne una llista per cada classe de bestiar. — Origen i raó d'aquests noms.

10. **Alimentació del bestiar.** — Qui paga els aliments? — Si es compren o lloguen herbes, prats, rostolls o camps, i quins tractes son els més usuals amb aquest motiu. — Combinacions a base dels fems del bestiar (*basives, femades*, etc.).

11. **Es permet el pasturatge dels ramats en terres de propietat particular no conreuades o en els rostolls?** — S'exigeix alguna prestació? — Aquest pasturatge és merament tolerat, o creuen els pastors i ramaders que deriva d'algun dret antic?

12. **Productes del bestiar.** — Els fems: qui'ls aprofita i còm. — Les cries: si es distribueixen entre les parts i en quina proporció. — Retribucions per remonta: qui les paga. — Altres productes: llet, llana, pèl, ploma, etc.

13. **Malalties i pèrdues del bestiar.** — Qui paga al veterinari i els remeis. — Qui sofreix la pèrdua d'un o de més caps de bestiar (casos de mort natural, epidèmia, estimbament i demés accidents). — Responsabilitats en cada cas. — Distribució de les despulles o del seu import.

14. Creences, supersticions i pràctiques populars sobre malalties i remeis del bestiar. — Sants més invocats a la comarca com a protectors del bestiar. — Devocions i festes a que donen lloc.

15. **Acabament del contracte.** — Si hi ha diades assenyalades que marquen l'acabament de determinats contractes de bestiar. — Pràctiques de repartició dels caps de bestiar.

16. **Expressió, compliment i garanties del contracte.** — Manera de tancar el tracte. — Es fa sols verbalment i davant de testimonis? — Es freqüent fer-ho per escrit? — Mots i ritualitats usats al tancar el tracte.

17. **Quan i com es fa el pac?** — Quan i com es fa l'entrega del bestiar?

18. **Garanties del contracte:** bona fe de les parts, paraula de tercers, penyores, etc. — Paga i senyal. — Bestreta. — Prova del bestiar. — En què consisteix i quant temps dura. — Causes que fan nul o modifiquen el contracte celebrat (tares del bestiar, demora o incompliment del pac, etc.).

19. **Amigable composició i homes bons.** — Es freqüent acudir a aquest recurs? — En quins casos? — Com se nomenen els homes bons. — Modo de procedir d'aquestos. — A quina classe social solen pertanyer (pagesos, pastors, propietaris, veterinaris, etc.).

20. **Es freqüent, en cas d'incompliment del contracte, acudir a l'acció judicial?**

21. **Comunitats de bestiar.** — Agrupaments de ramats, eugassades, vacades, etc., i pasturatges en comú. — Emprius i comunals. — Pastors, rabadans, eugassers, vaquers, etc., comuns o del poble. — Confraries o germandats qu'exploten un ramat comú. — Mancomunitats entre pobles veïns per raó dels ramats, eugassades, vacades, etc.

22. **Drets, obligacions, distribució de càrregues i de beneficis, duració de la comunitat, diades en que comença i acaba, etc.**

23. **Mutualitats:** tipus populars de l'assegurament del bestiar. — Asseguraments contra accidents fortuïts, contra malalties, contra epidèmies, etc. — Mutualitats per a altres fins. — Expliqui's la seva organització i funcionament.

24. **Mercats i fires de bestiar.** — Mercats, dies i llocs en què's celebren. — Quin bestiar hi concorre i quina és la classe més important.

25. **Fires.** Festes de sants o diades en què tenen lloc. — Antiguitat i origen. — Classe de bestiar que hi concorre.

26. **Formes típiques o especialitats dels tractes que's solen celebrar en els mercats i fires de bestiar segons les localitats.**

ADVERTIMENTS

1) El present Qüestionari no ha d'ésser precisament contestat en totes les seves parts, sinó sols en les que bonament es pügui. En canvi, preguem que's dongui notícia d'altres costums o tractes no compresos en els enunciats.

2) Poden respondre al Qüestionari tota classe de persones: notaris i advocats, veterinaris, propietaris, ramaders, etc., i, en general, tots els folkloristes i persones coneixedores de la comarca respectiva, però d'un modo especial els Sindicats i Cambres agrícoles.

3) Procuri's obtenir les referències directament de les persones que viuen o són parts interessades en els costums i contractes. En tot cas, faci's constar si la referència és personal o recollida d'un pagès, propietari, ramader, etc. Procuri's, en lo possible, reproduir les locucions típiques, fórmules consagrades per l'ús i tot allò que reveli el modo íntim d'ésser i actuar dels subjectes del costum.

4) Agraiem que s'acompanyin còpies de contractes escrits, de reglaments o estatuts de societats, fotografies i objectes de folklore material (per exemple: mandrons de pastor, marques de bestiar, etc.). Previ acord, l'ARXIU abonarà les despeses ocasionades.

Les respostes deuen ésser donades abans del 30 de setembre de 1918, i adreçades al Director de l'*Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya: Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat de Barcelona*.